

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๔
The 4th National and International Conference, 2024

เนื่องในวาระครบรอบวันสถาปนา ๔๐ ปี วิทยาเขตเชียงใหม่
On the occasion of 40 Years Anniversary, Chiang Mai Campus

ภูมิพลังสร้างสรรค์ และพุทธนวัตกรรมในสังคมร่วมสมัย

Soft Power and Buddhist Innovations
for Contemporary Society

SBCS

วันที่ ๒๓-๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๗
Date: 23rd – 24th August 2024

ณ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

At Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

PaMiang Sub-district, Doisaket District, Chiang Mai, Thailand

การพัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษายุคการเปลี่ยนแปลงอย่าง
ฉับพลัน ด้วยหลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
Developing Educational Management Approaches in the Era of
Disruption with Buddhist Principles for Lifelong Learning

พระสุพรรณวชิราภรณ์, พระปลัดสมพร กิตติโสภโณ, พระมหาสิริยศ สิริยโส, พงศ์ศธร พิมพะนิตย์

Phrasuphanvachiraporn, Phrapalad Somporn kittisobhano,

Phramaha Siyot siriyaso, Pongsatorn Pimpanit

วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

วรวิทย์ นิเทศศิลป์

Woravit Nithedsil

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตเชียงใหม่

Email: prapai.non@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

ในยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Disruption) ที่เกิดจากเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับความท้าทายนี้ การศึกษานี้มุ่งเน้นการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการสำรวจแนวคิดและหลักการของพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการบริหารจัดการในยุคปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรม เช่น อริยสัจ 4 และไตรลักษณ์ สามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการคิดเชิงวิพากษ์ การใช้หลักอริยสัจ 4 ช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจและวิเคราะห์ปัญหาในระบบการศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง ส่วนหลักไตรลักษณ์ช่วยเสริมการปรับตัวและการเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ การนำหลักวิปัสสนากัมมัฏฐานมาใช้ในการบริหารจัดการการเรียนการสอน ยังช่วยเสริมสร้างสติและสมาธิในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารการศึกษาในยุคของการเปลี่ยนแปลงนี้ ช่วยให้ระบบการศึกษาปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งเสริมสร้าง

คุณธรรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา, ยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน, พุทธธรรม, การเรียนรู้ตลอดชีวิต

Abstract

In the era of rapid change (Disruption) driven by technology and social transformation, education must adapt to meet these challenges. This study focuses on applying Buddhist principles to develop educational management strategies that promote lifelong learning. Using a qualitative research approach, the study explores the concepts and principles of Buddhism relevant to contemporary learning and management.

The findings reveal that Buddhist principles, such as the Four Noble Truths and the Three Marks of Existence, can serve as conceptual frameworks for educational management, emphasizing the development of virtues, ethics, and critical thinking. The application of the Four Noble Truths allows administrators to deeply understand and analyze problems within the educational system, while the Three Marks of Existence encourage adaptability and learning from change.

Furthermore, integrating Vipassana meditation into the management of teaching and learning enhances mindfulness and concentration, which are crucial factors in fostering lifelong learning. Creating an environment conducive to interaction between learners and educators promotes continuous knowledge and experience exchange.

In conclusion, incorporating Buddhist principles into educational management in this era of change helps the education system adapt effectively while fostering virtues and lifelong learning, which are essential factors for long-term sustainable development.

Keywords: Educational Management, Era of Disruption, Buddhist Principles, Lifelong Learning

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน โลกของเราได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันหรือที่เรียกว่า “Disruption” คือ ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยแรงขับเคลื่อนหลักมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล ยุคนี้เป็นยุคที่อุตสาหกรรม รูปแบบธุรกิจ และโครงสร้างทางสังคม เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก นำไปสู่ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และชีวิตประจำวันอย่างกว้างขวาง และมักคาดการณ์ได้ยาก (Anshuman Khare, Brian Stewart, Rod Schatz, 2016: 299–315) ซึ่งเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็วและต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม รวมถึงระบบการศึกษาที่ต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การบริหารการศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Disruption) จึงต้องการแนวทางการบริหารที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

แนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษา คือ การนำหลักพุทธธรรมมาใช้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) (Manuel London, 2020: 1) พุทธธรรมเป็นหลักการที่มีความลึกซึ้งและสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาจิตใจและปัญญาของบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักพุทธธรรมเช่น อริยสัจ 4 (วิ.ม.4/14/18; ส.ม.19/1665/528) และไตรลักษณ์(ส.สพ.18/1/1; ขุ.ธ.25/30/51) สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการคิดเชิงวิพากษ์ให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษานี้มุ่งเน้นการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน โดยการวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสำรวจแนวคิดและหลักการของพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการบริหารจัดการในยุคปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียน

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Disruption)

การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันหรือที่เรียกว่า “Disruption” กำลังเปลี่ยนแปลงวิธีการศึกษาในหลายๆ ด้าน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลกระทบต่อผู้เรียน ผู้สอน และระบบการศึกษาโดยรวม โดยสามารถสรุปแนวโน้มสำคัญได้ดังนี้

1. การเรียนรู้ออนไลน์และการศึกษาทางไกล (Online Learning and Distance Education) การแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นปัจจัยสำคัญที่เร่งการนำเทคโนโลยีมาใช้ในภาคการศึกษา โดยการเรียนรู้ออนไลน์กลายเป็นวิธีการหลักในการสอนและการเรียนรู้ในหลายประเทศ การใช้แพลตฟอร์มเช่น Zoom, Microsoft Teams, และ Google Classroom ช่วยให้การเรียนการสอนสามารถดำเนินไปได้แม้ในช่วงที่มีการล็อกดาวน์ ทำให้ความต้องการระบบการศึกษาระดับสูงมีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วมหาวิทยาลัยตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อย่างเชื่องช้า ล่าสุด สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้มหาวิทยาลัยต้องใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบออนไลน์เพื่อเอาชนะความยากลำบากในการสอนและการเรียนรู้ ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องสำรวจและนำโอกาสทางการเรียนรู้ดิจิทัลทั้งหมดที่มีมาใช้ (Na Li, Henk Huijser, and Anther, 2022: 1)

2. การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การเรียนรู้แบบผสมผสานที่รวมการเรียนรู้ในห้องเรียนและการเรียนรู้ออนไลน์เข้าด้วยกันได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น โดยการเรียนรู้แบบนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนได้อย่างหลากหลายและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แนวคิดที่ว่าการศึกษาในทุกประเภทที่รวมถึงการเรียนการสอนแบบพบหน้ากับการเรียนรู้ออนไลน์นั้นถูกอธิบายว่าเป็นการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) นอกจากนี้ การเรียนรู้แบบผสมผสานยังถูกใช้อธิบายถึงการผสมผสานวิธีการสอนเทคนิคการสอน หรือเทคโนโลยีต่าง ๆ (Stefan Hrastinski, 2019:564–569)

3. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และการวิเคราะห์ข้อมูล (AI and Data Analytics) ปัญญาประดิษฐ์และการวิเคราะห์ข้อมูลถูกนำมาใช้ในภาคการศึกษาเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล การใช้ AI สามารถช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การปรับเนื้อหาการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ถึงแม้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะถูกนำมาใช้ในการศึกษาเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการสอนในระดับการศึกษาต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม อัตราการนำ AI มาใช้ในด้านการศึกษายังคงช้ากว่าสาขาอื่น ๆ เช่น การแพทย์ อุตสาหกรรม และการเงิน ดังนั้น จึงต้องมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AI ในการศึกษา ตัวอย่างเช่น การใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ในการมองเห็นพฤติกรรมและการโต้ตอบของครูทั้งก่อนและหลังการสอน การประเมินการนำเสนอด้วยวิธีอัตโนมัติผ่านการให้คะแนนอัตโนมัติ และการแนะนำความรู้ AI แก่ครูในขณะปฏิบัติงานสอน (Sdenka Zobeida Salas-Pilco, Kejiang Xiao and Xinyun Hu, 2023: 14)

4. การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การเรียนรู้ตลอดชีวิตกลายเป็นแนวโน้มที่สำคัญมากขึ้น เนื่องจากโลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้และการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่รอดในยุคของการเปลี่ยนแปลงนี้ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีทฤษฎีที่เข้มแข็งพอสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้รับการพัฒนาและนำไปใช้ และจากการศึกษาผู้เข้าร่วมที่อยู่ในการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมแล้ว นักวิจัยทางการศึกษาอาจจำเป็นต้องดำเนินการศึกษาแบบผสมผสาน (mixed methods) ให้มากขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่บริบทของการเรียนรู้ในเอเชีย (Win Phyu Thwe and Anikó Kálmán, 2023, 2023: 407–417)

5. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการปฏิบัติ (Experiential Learning Theory หรือ ELT) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการปฏิบัติมีความสำคัญมากขึ้นในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในยุคดิจิทัล การนำการเรียนรู้นี้มาใช้ในหลักสูตรการศึกษาช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์นี้ ส่งต่อมรดกทางความคิดจากนักวิชาการในศตวรรษที่ 20 เช่น วิลเลียม เจมส์, จอห์น ดิวอี้, เคิร์ต เลวิน, ฌอง เพียเจต์, เลฟ วีคอตสกี, คาร์ล ยุง, เปาโล เฟร์รีเร, และคาร์ล โรเจอร์ส ซึ่งเน้นการให้ประสบการณ์เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ พวกเขามองเห็นระบบการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ELT เป็นมุมมองการเรียนรู้ที่มีพลวัต ซึ่งอิงตามวงจรการเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนโดยการแก้ปัญหาของสองคู่ปฏิภาคของการกระทำ/การสะท้อน และประสบการณ์/นามธรรม เป็นทฤษฎีที่ครอบคลุมซึ่งกำหนดว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการหลักของการปรับตัวของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งหมด (Alice Y. Kolb & David A. Kolb, 2012: 1215–1219)

6. การเปลี่ยนแปลงในบทบาทของครู บทบาทของครูก็เปลี่ยนแปลงไปในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ครูไม่เพียงแต่เป็นผู้สอนเนื้อหา แต่ยังเป็นผู้แนะแนวและผู้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนทำให้ครูต้องมีทักษะทางด้านดิจิทัลและสามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีต่างๆ ในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ครูจะไม่เป็นเพียงผู้รับ (Passive Learning) อีกต่อไป แต่ผู้เรียนต้องฝึกการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Active Learning) โดยมีครูเป็น “โค้ช” ที่คอยออกแบบการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ประการสำคัญ คือ ครูในศตวรรษที่ 21 จะต้องไม่ตั้งตนเป็น “ผู้รู้” แต่ต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อมๆ กับผู้เรียนในขณะเดียวกัน อีกทั้งผู้เรียนยังสามารถเข้าถึงความรู้ได้ง่ายกว่าเดิมด้วยการเข้าไปในเว็บไซต์และทำการสืบค้นได้รวดเร็ว ซึ่งวิถีชีวิตของผู้คนในศตวรรษที่ 21 ก็กำลังเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นในฐานะครูและ

บุคลากรทางการศึกษา ควรที่จะเริ่มปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการพัฒนาที่เกิดขึ้นใหม่นี้ (พิสิฐ เทพไกรวัล, (2564: 11-22)

7. การเน้นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 การศึกษายุคใหม่ต้องเน้นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการสื่อสาร ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับการเผชิญหน้ากับความท้าทายของโลกอนาคต เนื่องจากปัญหาการประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อครูและการฝึกอบรมครู บทบาทของเทคโนโลยีไม่เพียงแต่ในการนำเสนอทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการวัดผลทักษะ และมองต่อไปในอนาคตอีกด้วย (Care, E., (2018): 3–17)

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในยุคปัจจุบันทำให้การศึกษาต้องปรับตัวและพัฒนาในหลายด้านเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงาน การนำเทคโนโลยีมาใช้และการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนใหม่ๆ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การศึกษาในยุคนี้สามารถเติบโตและพัฒนาไปอย่างยั่งยืน

การพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Disruption)

ในยุคที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) กลายเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ต่อไปนี้คือแนวทางและกลยุทธ์ที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุค Disruption มีแนวทางพัฒนา ดังนี้

1. การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การเรียนรู้ออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น

1.1 Coursera นำเสนอหลักสูตรจากมหาวิทยาลัยชั้นนำและบริษัทชั้นนำจากทั่วโลก นักเรียนสามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ในสาขาต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยี, ธุรกิจ, การตลาด และอื่น ๆ การเรียนรู้ผ่าน Coursera ช่วยให้ผู้เรียนสามารถอัปเดตความรู้และทักษะได้อย่างต่อเนื่องและยืดหยุ่นตามความต้องการของตนเอง ตัวอย่างหลักสูตร “Machine Learning” โดย Andrew Ng จาก Stanford University ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้ Machine Learning ในงานต่าง ๆ (Stanford University, Online)

1.2 Udacity มีโปรแกรมการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น โปรแกรม Nanodegree ที่ให้ความรู้และทักษะที่

เกี่ยวข้องกับงานในยุคดิจิทัล เช่น Data Science, AI, และ Digital Marketing ตัวอย่างหลักสูตร “Data Scientist Nanodegree” ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การทำ Machine Learning และการใช้เครื่องมือที่เกี่ยวข้อง (Udacity, Online)

1.3 Khan Academy ให้การเรียนรู้ฟรีสำหรับทุกคนในหลายวิชา เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามความต้องการและความสนใจของตนเอง ตัวอย่างหลักสูตร หลักสูตรคณิตศาสตร์ระดับมัธยมปลายที่ครอบคลุมเนื้อหาทุกหัวข้อที่สำคัญ (Khan Academy, Online)

1.4 edX เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่มีหลักสูตรจากมหาวิทยาลัยชั้นนำ เช่น MIT และ Harvard ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เรื่องราวหลากหลายตั้งแต่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปจนถึงศิลปะและมนุษยศาสตร์ ตัวอย่างหลักสูตร “CS50’s Introduction to Computer Science” โดย Harvard University ที่ให้ความรู้พื้นฐานด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์ (Harvard University, Online)

จะเห็นได้ว่า ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องง่ายและเข้าถึงได้ตลอดเวลา ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้เรื่องที่น่าสนใจและตามความต้องการของตนเอง

2. การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การเรียนรู้แบบผสมผสาน ระหว่างการเรียนรู้ออนไลน์และการเรียนรู้ในชั้นเรียนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ การเรียนรู้แบบนี้ยังสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ตัวอย่างการนำ Blended Learning มาใช้พัฒนาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคนี้ ได้แก่

2.1 การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และการพบหน้าในชั้นเรียน การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อเรียนรู้ทฤษฎีหรือเนื้อหาพื้นฐาน จากนั้นนำความรู้ที่เรียนมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนจริงผ่านกิจกรรมกลุ่มหรือการทำโครงการ ตัวอย่าง หลักสูตรการตลาดออนไลน์ที่นักเรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาออนไลน์เกี่ยวกับการตลาดดิจิทัล จากนั้นนำมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนผ่านการทำแผนการตลาดจริง

2.2 การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) และการสนับสนุนจากผู้สอน นักเรียนสามารถใช้แหล่งข้อมูลออนไลน์เพื่อศึกษาด้วยตนเอง แล้วมาพบกับผู้สอนเพื่อขอคำแนะนำหรือแก้ไขปัญหา ตัวอย่าง การเรียนรู้การเขียนโปรแกรมที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ผ่านบทเรียนออนไลน์และการฝึกปฏิบัติ จากนั้นเข้าพบกับอาจารย์ผู้สอนเพื่อปรึกษาและรับคำแนะนำเพิ่มเติม

2.3 การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality) และการประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตจริง การใช้ VR ในการฝึกฝนทักษะเชิงปฏิบัติ เช่น การผ่าตัด หรือการซ่อมแซมเครื่องจักร จากนั้นนำทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ตัวอย่าง การฝึกอบรมพนักงานใหม่ในโรงงานผลิต ที่ใช้ VR ในการฝึกซ้อมขั้นตอนการผลิตก่อนที่จะลงมือทำงานจริง

2.4 การใช้ Social Learning Platforms และการแลกเปลี่ยนความรู้ในชุมชนการเรียนรู้ การใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ทางสังคม เช่น Edmodo หรือ Yammer เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างนักเรียนและผู้สอน ตัวอย่าง การสร้างกลุ่มออนไลน์สำหรับครูทั่วประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพและการจัดการชั้นเรียนในช่วงการระบาด

2.5 การประเมินผลแบบผสมผสาน (Hybrid Assessment) การใช้การทดสอบออนไลน์ร่วมกับการประเมินแบบพบหน้า เช่น การสอบออนไลน์ร่วมกับการนำเสนอผลงานในชั้นเรียน ตัวอย่าง หลักสูตร MBA ที่มีการประเมินผ่านการทำข้อสอบออนไลน์ และการนำเสนอกรณีศึกษาจริงในชั้นเรียน

การนำ Blended Learning มาใช้ช่วยให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเรื่องง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเน้นการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

3. การพัฒนาทักษะที่ไม่ใช่วิชาการ (Soft Skills) ทักษะที่ไม่ใช่วิชาการ เช่น การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหา เป็นทักษะที่สำคัญในยุค Disruption การฝึกฝนและพัฒนา Soft Skills จะช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวได้ดีขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างการพัฒนาทักษะเหล่านี้ได้แก่

3.1 ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) การพัฒนาทักษะ ใช้การสื่อสารผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น การประชุมออนไลน์ การส่งอีเมล และการใช้โซเชียลมีเดียในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูล ช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3.2 ทักษะการแก้ปัญหา (Problem-Solving Skills) การพัฒนาทักษะ ใช้การเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ (Project-Based Learning) ซึ่งผู้เรียนจะต้องพบเจอและแก้ไขปัญหาจริงในกระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาและหาวิธีแก้ไขได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

3.3 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking Skills) การพัฒนาทักษะ ส่งเสริมการตั้งคำถามและการวิจารณ์เนื้อหาในกระบวนการเรียนรู้ เช่น การอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์กรณีศึกษา และการอ่านบทความวิชาการ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมิน

ข้อมูลและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและมีความรอบคอบ

3.4 ทักษะการทำงานร่วมกัน (Collaboration Skills) การพัฒนาทักษะ ใช้การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) เช่น การทำงานกลุ่ม การเรียนรู้แบบคู่ และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความยืดหยุ่นในการทำงานทีม

3.5 ทักษะการปรับตัว (Adaptability Skills) การพัฒนาทักษะ ใช้การเรียนรู้ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว เช่น การฝึกฝนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมการทำงาน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดและสามารถรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทักษะเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยผู้เรียนสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงในยุค Disruption ได้ดีขึ้น แต่ยังเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4. การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต บุคคลสามารถกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเองและเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม การเรียนรู้แบบนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตัวอย่างวิธีการนำการเรียนรู้ด้วยตนเองมาใช้ในการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.1 การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ส่วนบุคคล การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนและเป็นระบบเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนควรกำหนดเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวที่ต้องการบรรลุ เพื่อให้มีทิศทางและแรงจูงใจในการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น การตั้งเป้าหมายที่จะเรียนรู้ทักษะการเขียนโปรแกรมใหม่ ๆ ภายในสามเดือน หรือการอ่านหนังสือเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่กำลังมาแรงในตลาด

4.2 การใช้ทรัพยากรออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ เช่น Coursera, edX, Khan Academy และ Udemy ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้และทักษะใหม่ ๆ ได้อย่างง่ายดาย โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ผู้เรียนสามารถเลือกหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของตนเองได้

4.3 การพัฒนาทักษะการค้นคว้าและการวิจัย การฝึกฝนทักษะการค้นคว้าและการวิจัยช่วยผู้เรียนสามารถหาข้อมูลและความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง การใช้เครื่องมือค้นหาออนไลน์ การอ่านบทความวิชาการ และการเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์เช่นฟอรัมและกลุ่มสนทนาต่าง ๆ จะช่วยเสริมสร้างความรู้และเข้าใจในเรื่องที่สนใจ

4.4 การประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง การนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงเป็นวิธีที่ดีในการเสริมสร้างทักษะและความเข้าใจ ผู้เรียนสามารถสร้างโปรเจกต์ของตนเอง ผักผ่นทักษะใหม่ ๆ ผ่านการทำงานจริง หรือเข้าร่วมการฝึกงานและโครงการอาสาสมัคร

4.5 การสะท้อนและประเมินผลการเรียนรู้ การสะท้อนความคิดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นขั้นตอนสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนควรทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ วิเคราะห์ความสำเร็จและข้อผิดพลาด และกำหนดวิธีการปรับปรุงในครั้งถัดไป

การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกุญแจสำคัญในการปรับตัวและเติบโตในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน การพัฒนาทักษะนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับความท้าทายและโอกาสในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การสร้างชุมชนการเรียนรู้ (Learning Communities) การสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและการเรียนรู้ร่วมกัน ตัวอย่างการใช้ชุมชนการเรียนรู้ในการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้

5.1 ชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์สามารถทำได้ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Moodle, Blackboard, หรือ Google Classroom ซึ่งผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันได้ทุกที่ทุกเวลา ตัวอย่างเช่น การใช้ฟอรัมออนไลน์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถถาม-ตอบข้อสงสัยและแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ร่วมกัน

5.2 ชุมชนการเรียนรู้ในสถานศึกษา การสร้างชุมชนการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา เช่น การจัดตั้งกลุ่มศึกษาที่เน้นการทำงานร่วมกันหรือการวิจัยร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสามารถจัดกิจกรรมเวิร์กช็อปหรือสัมมนาที่เน้นการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ

5.3 ชุมชนการเรียนรู้ในที่ทำงาน การสร้างชุมชนการเรียนรู้ในที่ทำงานสามารถทำได้ผ่านการจัดตั้งกลุ่มพัฒนาทักษะหรือการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น การจัดกลุ่มฝึกอบรมภายในองค์กรเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็นในการทำงาน

5.4 ชุมชนการเรียนรู้ในสังคม การสร้างชุมชนการเรียนรู้ในสังคมสามารถทำได้ผ่านโครงการอาสาสมัครหรือโครงการชุมชนที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น โครงการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางเทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุ หรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเปิดที่ผู้คนในชุมชนสามารถเข้าร่วมและเรียนรู้ร่วมกัน

5.5 ชุมชนการเรียนรู้ระดับโลก การเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้ระดับโลกผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Coursera, edX หรือ FutureLearn ซึ่งให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงหลักสูตรออนไลน์จากมหาวิทยาลัยและสถาบันชั้นนำทั่วโลก การเข้าร่วมชุมชนเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความรู้และทักษะในระดับนานาชาติ

การพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงแต่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้เท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างสังคมที่มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในยุค Disruption

แนวทางการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Disruption) เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

ยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Disruption) ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนและความท้าทายที่ยากต่อการรับมือ หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์เช่นนี้ได้ ด้วยการเน้นความสงบสุขภายในและการตระหนักรู้ในตนเอง เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีกระบวนการดังนี้

1. หลักพุทธธรรมที่สำคัญที่ยกมาเป็นกรณีตัวอย่างในที่นี่ ดังนี้

1.1 อริยสัจ 4 (วิ.ม.4/14/18; ส.ม.19/1665/528) ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

อริยสัจ 4	ความหมาย	ยุค Disruption	การนำไปใช้
ทุกข์ (Understanding Suffering)	ทุกข์ หมายถึงการรับรู้และเข้าใจความทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต	ความไม่แน่นอนและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอาจทำให้เกิดความเครียด ความกังวล และความไม่สบายใจ	ยอมรับและระบุปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงในที่ทำงาน การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ หรือการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย

<p>สมุทัย (Identifying the Cause of Suffering)</p>	<p>สมุทัย หมายถึงการหาสาเหตุของทุกข์หรือปัญหา</p>	<p>สาเหตุของทุกข์อาจมาจากความไม่แน่นอน ความกลัว การเปลี่ยนแปลง หรือการยึดติดกับวิถีการเก่า ๆ</p>	<p>วิเคราะห์และระบุสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เช่น การขาดทักษะใหม่ ๆ ความไม่เข้าใจในเทคโนโลยีใหม่ หรือการไม่ได้ปรับตัวตามสถานการณ์</p>
<p>นิโรธ (Realization of the End of Suffering)</p>	<p>นิโรธ หมายถึงการเห็นทางออกจากทุกข์หรือปัญหา</p>	<p>การหาวิธีที่จะแก้ไขปัญหาหรือการปรับตัวเพื่อขจัดความทุกข์ที่เกิดขึ้น</p>	<p>กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ หรือการยอมรับและปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป</p>
<p>มรรค (Path to the End of Suffering)</p>	<p>มรรค หมายถึงการดำเนินชีวิตตามเส้นทางที่นำไปสู่การขจัดทุกข์</p>	<p>การดำเนินการตามแผนการและวิธีการที่จะช่วยให้เราปรับตัวและพัฒนาตนเอง</p>	<p>ปฏิบัติตามขั้นตอนที่เป็นรูปธรรม เช่น การฝึกอบรมและเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การจัดการเวลาที่มีประสิทธิภาพ และการดูแลสุขภาพจิต</p>

สรุปได้ว่า การนำอริยสัจ 4 มาใช้ในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันจะช่วยให้เราสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีสติและมีประสิทธิภาพ โดยการรับรู้ปัญหา หาสาเหตุของปัญหา หาทางออก และปฏิบัติตามเส้นทางที่นำไปสู่การขจัดทุกข์

1.2 ไตรลักษณ์ (ส.สพ.18/1/1; ขุ.ธ.25/30/51) ได้แก่ อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง) ทุกขตา (ความเป็นทุกข์) อนัตตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน)

ไตรลักษณ์	ความหมาย	ยุค Disruption	การนำไปใช้
อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง)	ความไม่เที่ยงแท้ ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่มีสิ่งใดอยู่คงทนถาวร	เป็นยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและฉับพลัน ทั้งในด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม	<p>1. การยอมรับการเปลี่ยนแปลง: การรับรู้ถึงความไม่เที่ยงแท้ของสิ่งต่างๆ ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายขึ้น เมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในยุค Disruption</p> <p>2. การเตรียมตัวให้พร้อม: การเตรียมตัวและพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ตลอดเวลา เพื่อให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว</p>

<p>ทุกข์ตา (ความเป็นทุกข์)</p>	<p>ความทุกข์ ความไม่สมบูรณ์แบบ และความไม่สะดวกสบายที่มีอยู่ในชีวิตมนุษย์</p>	<p>มักเกิดความไม่แน่นอนและความกดดันสูง ทั้งในด้านการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน</p>	<p>1.การมีความอดทน: การยอมรับว่าความทุกข์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ทำให้สามารถอดทนและมีความเข้มแข็งในการเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในยุค Disruption</p> <p>2.การฝึกฝนจิตใจ: การฝึกสมาธิและการเจริญสติ ช่วยให้จิตใจมีความสงบและสามารถรับมือกับความเครียดและความกังวลที่เกิดขึ้นได้ดีขึ้น</p>
--------------------------------	--	--	--

<p>อนัตตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน)</p>	<p>ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่สามารถควบคุมหรือถือครองสิ่งใดได้อย่างแท้จริง</p>	<p>ทำให้บุคคลหลายคนรู้สึกว่าคุณเองไม่สามารถควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้ ทั้งในด้านการทำงานและชีวิตส่วนตัว</p>	<p>1.การลดความยึดติด: การยอมรับว่าเราไม่สามารถควบคุมทุกสิ่งได้ ช่วยลดความยึดติดและความเครียดในการพยายามควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ</p> <p>2.การสร้างความสมดุลในชีวิต: การรู้จักปล่อยวางและยอมรับสิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ช่วยให้สามารถสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวได้ดีขึ้น</p>
--------------------------------------	--	---	--

จะเห็นได้ว่า การนำไตรลักษณ์มาใช้ในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนี้สามารถช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจและยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาทักษะและจิตใจให้สามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุค Disruption อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมทั้งสองนี้สามารถนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการบริหารการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการคิดเชิงวิพากษ์ให้กับผู้เรียน การนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าใจและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง ส่วนหลักไตรลักษณ์ช่วยให้เกิดการปรับตัวและการเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลง

2. การมีสติและการเจริญภาวนา การมีสติและการเจริญภาวนา (Mindfulness) เรียกว่า ภาวนา 2 (ที.ปา.11/379/290; อง.ทูก.20/275/77) คือ การเจริญ, การทำให้เกิดให้มีขึ้น, การฝึกอบรมจิตใจ ได้แก่ สมถภาวนา (การฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความสงบ, การฝึกสมาธิ (Samatha-bhàvanà: tranquillity development) และ วิปัสสนาภาวนา (การฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้อย่างแท้จริงตามเป็นจริง, การเจริญปัญญา (Vipassanà-bhàvanà: insight development) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2564: 70) การมีสติและการเจริญภาวนาเป็นหนึ่งในหลักสำคัญของพุทธธรรมที่สามารถนำมาใช้ในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน การฝึกฝนการมีสติช่วยให้เรามีความสามารถในการรับรู้และตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความรู้สึก หรือเหตุการณ์รอบตัว ซึ่งช่วยให้เรามีความสงบและไม่วิตกกังวล เพราะการเจริญสมาธิและปัญญา เป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความตั้งมั่นและเห็นความจริงตามธรรมชาติ การเจริญสมาธิช่วยให้จิตใจสงบและมั่นคง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาปัญญาในการเห็นความจริง การเห็นความจริงช่วยให้เรามีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการมีสตินั้นควรถูกมองว่าเป็นวิถีชีวิตมากกว่ากิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะ เกือบทุกกิจกรรมสามารถทำได้ด้วยความตระหนักรู้ โดยคำว่า “mindfulness” มาจากคำภาษาสันสกฤต “Smṛti” ซึ่งแปลว่า “สิ่งที่จดจำ” จากนั้น เราสามารถเข้าใจการมีสติว่าเป็นการจดจำที่จะใส่ใจต่อประสบการณ์ ในขณะที่ปัจจุบันของเรา (Parth Naik, Victor Harris, and Larry Forthun, 2513: 1-6)

ด้วยเหตุนี้ การมีสติ (Mindfulness) และการเจริญภาวนา (Meditation) จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน โดยมีตัวอย่างการนำมาใช้ดังนี้

1.1 การจัดการกับความเครียดและความวิตกกังวล ในยุคการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ความเครียดและความวิตกกังวลเป็นสิ่งที่พบเจอได้บ่อย การมีสติและการเจริญภาวนาสามารถช่วยลดความเครียดและเพิ่มความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนได้

1.2 การปรับปรุงความคิดและความตั้งใจ การมีสติช่วยเสริมสร้างความสามารถในการโฟกัสและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ การฝึกสมาธิช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงความสามารถในการตั้งใจและการทำงานได้ดีขึ้นในทุกสถานการณ์

1.3 การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา การเจริญภาวนาช่วยเปิดใจและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การมีสติสามารถช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหาในมุมมองที่กว้างขึ้นและหาวิธีแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 การส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งตนเอง การมีสติช่วยให้ผู้เรียนมีการรับรู้ตนเองและสามารถปรับปรุงการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกสมาธิเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและการตั้งเป้าหมายส่วนตัวในการเรียนรู้

1.5 การพัฒนาความสัมพันธ์และการทำงานเป็นทีม การมีสติช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน รวมถึงการทำงานเป็นทีม การฝึกสมาธิช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสารและเข้าใจผู้อื่นได้ดีขึ้น ทำให้การทำงานร่วมกันเป็นทีมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปว่า การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความสงบสุขภายในและการตระหนักรู้ในตนเอง ซึ่งช่วยให้เราสามารถรับมือกับความท้าทายและความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นได้อย่างมีสติและมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการศึกษา

การพัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษายุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ด้วยหลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องมีการศึกษาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1. การเรียนรู้ออนไลน์และการศึกษาทางไกล 2. การเรียนรู้แบบผสมผสาน 3. การใช้ปัญญาประดิษฐ์และการวิเคราะห์ข้อมูล 4. การเรียนรู้ตลอดชีวิต 5. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการปฏิบัติ 6. การเปลี่ยนแปลงในบทบาทของครู 7. การเน้นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สถาบันการศึกษามีแผนและตั้งเป้าการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย 1. การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ 2. การเรียนรู้แบบผสม

แผนงาน 3. การพัฒนาทักษะที่ไม่ใช่วิชาการ 4. การสร้างชุมชนการเรียนรู้ มีการนำหลักพุทธธรรม มาประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษา ประกอบด้วย อริยสัจ 4 “ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค” และ ไตรลักษณ์ “อนิจจตา ทุกขตา อนัตตตา” ประการสุดท้ายนั้น การบริหารภายใต้ฐานของการ มีสติและการเจริญภาวนา ประกอบด้วย การจัดการกับความเครียดและความวิตกกังวล การ ปรับปรุงความคิดและความตั้งใจ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์การแก้ปัญหา การส่งเสริมการ เรียนรู้แบบพึ่งตนเอง การพัฒนาความสัมพันธ์และการทำงานเป็นทีม

สรุป

สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมที่สำคัญเช่น อริยสัจ 4 และไตรลักษณ์ สามารถนำมาใช้ ในการสร้างกรอบแนวคิดในการบริหารการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการคิดเชิงวิพากษ์ให้กับผู้เรียน การนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าใจ และวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง ส่วนหลักไตรลักษณ์ช่วยให้เกิด การปรับตัวและการเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ การนำหลักการปฏิบัติวิปัสสนา กัมมัฏฐานมาใช้ในการบริหารจัดการการเรียนการสอน สามารถช่วยเสริมสร้างสติและสมาธิ ในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต อีกทั้งการ สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ทำให้เกิด การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการ พัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ไม่เพียงแต่ช่วย ให้ระบบการศึกษาสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยัง ช่วยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

บรรณานุกรม

- พิสิฐ เทพไกรวัล. (2564). “บทบาทของครูกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.” วารสาร บัณฑิตเอเชีย. 11 (4), 11-22.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2564). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Alice Y. Kolb & David A. Kolb. (2012). “Experiential Learning Theory.” *Ency-*

- yclopedia of the Sciences of Learning. (Springer, Boston, MA.), pp. 1215–1219.
- Anshuman Khare, Brian Stewart, Rod Schatz. (2016). “Disruptions: Truth and Consequences”. **Phantom Ex Machina**, (Springer, 20 October 2016), pp. 299–315.
- Care, E.. (2018). “Twenty-First Century Skills: From Theory to Action.” **Assessment and Teaching of 21st Century Skills**. (Springer, Cham), pp. 3–17.
- Harvard University. **CS50’s Introduction to Computer Science**. <https://www.edx.org/>.
- Khan Academy. **Math: pre-k - 8th grade**. <https://www.khanacademy.org/>
- Manuel London. (2020), **The Oxford Handbook of Lifelong Learning**. New York: Oxford University Press.
- Na Li, Henk Huijser, and Anther. (2022). Disrupting the Disruption: A Digital Learning He Xie Ecology Model. **Education Sciences**. (18 January 2022): 1.
- Parth Naik, Victor Harris, and Larry Forthun. (2513). “Mindfulness: An Introduction.” **EDIS**. (IFAS Extension University of Florida, September 2013): 1-6.
- Sdenka Zobeida Salas-Pilco, Kejiang Xiao and Xinyun Hu. “Artificial Intelligence and Learning Analytics in Teacher Education: A Systematic Review.” **Education Sciences**. (6 September 2023): 14.
- Stanford University. การเรียนรู้ของเครื่อง ความเชี่ยวชาญ. <https://www.coursera.org>.
- Stefan Hrastinski. (2019). “What Do We Mean by Blended Learning?.” **Tech Trends**. (63, 7 February 2019):564–569.
- Udacity. **Data Scientist**. <https://www.udacity.com/course/data-scientist-nano-degree--nd025>.
- Win Phyu Thwe and Anikó Kálmán. (2023). “Lifelong Learning in the Educational Setting: A Systematic Literature Review.” **Asia-Pacific Edu Res**. (33, 13 May 2023) :407–417